

Jan Pieterszoon Coen

Hollandse held of misdadiger?

Jan Pieterszoon Coen is de vierde gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Hij heerst met harde hand over het gebied. Zo stelt hij de Hollandse belangen veilig, maar zijn optreden heeft wel een bittere bijmaak.

In de Gouden Eeuw wordt er kostbare handelswaar gehaald uit Oost-Indië. De VOC wil een monopolie op die handel. En Batavia, het huidige Jakarta, wordt het hoofdkwartier gevestigd en van daaruit varen de handelsschepen naar verschillende eilanden in de archipel. In 1621 vaart Jan Pieterszoon Coen vanuit Batavia naar de Panda Eilanden om daar de handel in nootmuskaat veilig te stellen.

Coen kwam hier in 1621 met hoeveel schepen?

Met tegen de 20 schepen kwam hij hier met een vloot van 2000 man.

En waar lag dat?

Die lagen hier zo, op de Rede van Banda zoals het stuk hiervoor genoemd wordt.

Dus dat was een flink schouwspel?

Ja. Dat moet ontzettend geweest zijn, daar die grote driemasters.

Dat waren ze niet gewend, dit soort vloten?

Nou nee, dat waren ze wel, want in 1609 waren de Nederlanders voor het eerst hier met een grote vloot en dat had toen ook al tot.., nou, laten we zeggen, tot de nodige gevechten geleid.

En in 1609 begrijp ik, ik heb hier wat ooggetuigenverslagen, Coen was daar ook al bij?

Ja. Ja. Coen was als onderkoopman aan boord van de vloot van Admiraal Verhoef.

En wat kwam Verhoef doen?

Nou, Verhoef, die kwam eigenlijk in opdracht van de Heren 17 hier op Nera een fort aanleggen. En de Badanezen, die hielden hem zo lang mogelijk aan het lijntje. En toen vroegen ze aan hem: "komt u er dan over onderhandelen, neemt u alstublieft niet teveel man mee".

En dat heeft hij gedaan?

En dat heeft hij gedaan, ja.

En dan, dit is een verslag van een Duitse VOC-man die dan schrijft: "die Moren", ze worden "Moren" genoemd, de Bandanezen, "hebben de Admiraal, hatten den Admiral und...", nou, dan ging het anders, "die Heupte afbeschlagen und dieselben mit sich genommen". Dus wat hebben ze meegenomen, die mannen of de hoofden?

Ze hebben de hoofden meegenomen en toen men niks meer hoorde uit het bos, zijn de volgelingen erachteraan gegaan en die zagen dus 30 onthoofde lijken liggen.

En waarom de hoofden meenemen?

Nou, het waren hier nog een beetje koppensnellers. Dus het was de gewoonte om van een vijand het hoofd mee te nemen.

Oh. Dat betekent dus niet zoveel goeds weer voor de Nederlanders op hun beurt?

Nee. Nee. Nee. Nee, en de Nederlanders, die hadden de schrik in de benen en die zijn een maandlang op hun vloot gebleven, maar uiteindelijk hebben ze toch de opdracht van de Heren 17 uitgevoerd en die hebben toen dat fort hier beneden aangelegd: Fort Nassau.

Waar je hier de muur nog van ziet?

Ja.

Als Coen 12 jaar na de moord op Verhoef terugkomt op Banda, slaat hij genadeloos terug. De opdracht van de Heren 17 is ook letterlijk de eilanden te ontvolken. De bewoners van Banda Lontor, het grootste eiland met de meeste nootmuskaatplantages, worden eerst de bergen in gejaagd en daarna gedeporteerd naar Batavia. Zo'n 2% blijft achter. Hun leiders worden na een schijnproces ter dood veroordeeld. Het vonnis wordt voltrokken op de binnenplaats van Fort Nassau.

Dus hier zijn die Oran Kaja's samengedreven? De lokale leiders?

Ja. Ja. Ja. Ja. 44, die zijn tijdens het verhoor zijn er al vier gestorven. En 40 waren er over dus. En de acht die het meest schuldig bevonden werden, werden er zes Samurai op losgelaten die hen doormidden hakten en het hoofd afhakten.

Ik heb nog wat citaten over hoe er in Nederland naar gekeken wordt, die wil ik je even voorhouden.

Ja.

Dit volbracht zijnde, zijn met verbaasdheid ieder vertrokken naar zijn kwartier, geen behagen hebbende in zulke koophandel.

De Heren 17 wisten natuurlijk precies wie ze bedoeld hadden hè. En zijn ideeën en zijn manier van werken waren wel bekend. We waren een land wat ontstaan was door oorlog, we hadden een vennootschap opgericht met een uitermate agressieve doelstelling en om die te bereiken waren dit soort maatregelen nodig en nam men die maatregelen ook. Hè, men ging er voor om te vechten.

Dus het soort geweld dat hier werd uitgeoefend, geweld op grote schaal, is een onderdeel van onze Gouden Eeuw?

Ja, in ieder geval hier in Azië. En ja, als wij dus over VOC-mentaliteit praten is dat ook: "het doel heiligt de middelen".

Nou ziet dit er fantastisch aangeharkt uit, maar ze hadden de heleboel ontvolkt? Hoe hadden ze het nieuw ingericht?

Ja. Nou ja, daar moet Coen van tevoren een plan voor gehad hebben, want wat hij eigenlijk deed: hij verkavelde deze eilanden als was het een polder. En die kavels, die gaf hij aan zogeheten "perken" noemden ze dat, die gaf je aan perkeniers en dat waren trouwe VOC-dienaren en omdat het ontvolkt was gaf hij daar, zorgde hij dat ze voldoende slaven hadden om die perken met al die nootmuskaatbomen te onderhouden. En de voorwaarde was natuurlijk dat ze de oogst geheel aan de VOC leverden.

En dan krijg je dit beeld?

Ja. Ja.

Dus zo'n methodisch ging je te werk.